

PRESUDA SUDA

11. travnja 2000. (*)

„Sloboda pružanja usluga – Pravila o tržišnom natjecanju koja se primjenjuju na poduzetnike – Judoke – Sportska pravila kojima se za sudjelovanje na međunarodnim natjecanjima predviđaju nacionalne kvote i selekcijski postupci u okviru nacionalnih federacija ”

U spojenim predmetima C-51/96 i C-191/97,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 177. Ugovora o EZ-u (koji je postao članak 234. UEZ-a), koji je uputio Tribunal de Première Instance de Namur (Prvostupanjski sud u Namuru, Belgija), u postupcima

Christelle Delière

protiv

Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL,

Ligue belge de judo ASBL,

Union européenne de judo (C-51/96)

i

Christelle Delière

protiv

Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL,

Ligue belge de judo ASBL,

François Pacquée (C-191/97),

o tumačenju članka 59. Ugovora o EZ-u (koji je nakon izmjene postao članak 49. UEZ-a) i članaka 60., 66., 85. i 86. Ugovora o EZ-u (koji su postali članci 50., 55., 81. i 82. UEZ-a),

SUD,

u sastavu: G. C. Rodríguez Iglesias, predsjednik, J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward i L. Sevón (predsjednici vijeća), P. J. G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann i H. Ragnemalm (izvjestitelji), suci,

nezavisni odvjetnik: G. Cosmas,

tajnik: H. von Holstein, zamjenik glavnog administratora,

uzimajući u obzir pisana očitovanja koja su podnijeli:

- za Christelle Deliège, L. Misson i B. Borbouse, članovi odvjetničke komore u Liègeu,
- za Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, C. Dabin-Serlez i B. Lietar, članovi odvjetničke komore u Wavreu,
- za Ligue belge de judo ASBL, G. de Smedt i L. Carle, članovi odvjetničke komore u Lokerenu, H. van Houtte i F. Louis, članovi odvjetničke komore u Bruxellesu, i za Ligue belge de judo i F. Pacquéea, G. de Smedt (C-191/97),
- za belgijsku vladu, J. Devadder, glavni savjetnik u pravnoj službi Ministarstva vanjskih poslova, vanjske trgovine i razvojne suradnje (C-51/96 i C-191/97) i R. Foucart, glavni direktor pravne službe u istom ministarstvu (C-191/97), u svojstvu agenata,
- za njemačku vladu, E. Röder, *Ministerialrat* u saveznom Ministarstvu gospodarstva i S. Maass, *Regierungsrätin* u istom ministarstvu (C-51/96), kao i E. Röder i C.-D. Quassowski, *Regierungsdirektor* u istom ministarstvu (C-191/97), u svojstvu agenata,
- za grčku vladu, G. Kanellopoulos, član državne pravne službe i P. Mylonopoulos, pomoćnik pravnog savjetnika u posebnoj pravnoj službi – Odjel za europsko pravo Ministarstva vanjskih poslova, u svojstvu agenata,
- za španjolsku vladu, L. Pérez de Ayala Becerril, *abogado del Estado*, u svojstvu agenta (C-191/97),
- za francusku vladu, C. de Salins, voditeljica odjela u Upravi za pravne poslove Ministarstva vanjskih poslova, i A. de Bourgoing, *chargé de mission* u istoj upravi, u svojstvu agenata,
- za talijansku vladu, profesor U. Leanza, voditelj odjela za pravne poslove Ministarstva vanjskih poslova, u svojstvu agenta, uz asistenciju D. Del Gaiza, *avvocato dello Stato* (C-51/96),
- za nizozemsku vladu, A. Bos, pravni savjetnik u Ministarstvu vanjskih poslova, (C-51/96), i J. G. Lammers, vršitelj dužnosti pravnog savjetnika u istom ministarstvu (C-191/97), u svojstvu agenata,
- za austrijsku vladu, W. Okresek, *Ministerialrat* u Ministarstvu vanjskih poslova (C-51/96), i C. Stix-Hackl, *Gesandte* u istom ministarstvu (C-191/97), u svojstvu agenata,
- za finsku vladu, T. Pynnä, *valtioneuvoksenkansi*, u svojstvu agenta,

- za švedsku vladu, E. Brattgård, *departementsråd* u odjelu vanjske trgovine Ministarstva vanjskih poslova (C-51/96), i L. Nordling, *rättschef* u istom odjelu (C-191/97), u svojstvu agenata,
- za norvešku vladu, B. B. Ekeberg, vršiteljica dužnosti voditelja službe u Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenta,
- za Komisiju Europskih zajednica, A. Caeiro, pravni savjetnik, i W. Wils, članovi pravne službe, u svojstvu agenata,

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu,

saslušavši usmena očitovanja koja su podnijeli C. Deliège, koju zastupaju L. Misson i B. Borbouse; Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, koju zastupa B. Lietar; Ligue belge de judo ASBL i F. Pacquée, koje zastupaju L. Carle, F. Louis i T. Geurts, član odvjetničke komore u Termondeu; belgijska vlada, koju zastupa A. Snoecx, savjetnica u Glavnoj upravi za pravne poslove Ministarstva vanjskih poslova, vanjske trgovine i razvojne suradnje, u svojstvu agenta; danska vlada, koju zastupa J. Molde, voditelj odjela u Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenta; grčka vlada, koju zastupa G. Kanellopoulos; španjolska vlada, koju zastupa N. Díaz Abad, *abogado del Estado*, u svojstvu agenta; francuska vlada, koju zastupa A. de Bourgoing; talijanska vlada, koju zastupa D. Del Gaizo; nizozemska vlada, koju zastupa M. A. Fierstra, pomoćnik pravnog savjetnika u Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenta; finska vlada, koju zastupa T. Pynnä; švedska vlada, koju zastupa A. Kruse, *departementsråd* u Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenta; i Komisija, koju zastupa W. Wils, na raspravi održanoj 23. veljače 1999.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 18. svibnja 1999.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Rješenjem od 16. veljače 1996. (C-51/96), koje je Sud zaprimio 21. veljače 1996., kao i presudom od 14. svibnja 1997. (C-191/97), koju je Sud zaprimio 20. svibnja 1997., Tribunal de Première Instance de Namur (Prvostupanjski sud u Namuru), povodom zahtjeva za privremene mjere u prvom predmetu i odlučujući o meritumu u drugom predmetu, uputio je Sudu, na temelju članka 177. Ugovora o EZ-u (koji je postao članak 234. UEZ-a), dva prethodna pitanja o tumačenju članka 59. (koji je nakon izmjene postao članak 49. UEZ-a) i članaka 60., 66., 85. i 86. Ugovora o EZ-u (koji su postali članci 50., 55., 81. i 82. UEZ-a).
- 2 Ta su pitanja postavljena u okviru postupka između Christelle Deliège i Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL (u daljnjem tekstu: LFJ), Ligue belge de judo ASBL (u daljnjem tekstu: LBJ) i njegovog predsjednika, F. Pacquée, u

vezi s odbijanjem da je se izabere za sudjelovanje na pariškom međunarodnom judo turniru u kategoriji do 52 kg.

Organizacijska i selekcijska pravila u judu

- 3 Judo – borilačku vještinu – na svjetskoj razini organizira Međunarodni judo savez (u daljnjem tekstu: IJF). Na europskoj razini postoji savez pod nazivom Europska judo unija (u daljnjem tekstu: EJU), koja obuhvaća razne nacionalne saveze. Belgijski savez je LBJ koji se u bitnome bavi međunarodnim natjecanjima i provodi izbor sportaša s ciljem njihovog sudjelovanja na međunarodnim turnirima. LBJ je sastavljen od dvije regionalne lige – Vlaamse Judofederatie (u daljnjem tekstu: VJF) i LFJ-a. Članovi LBJ-a dvije su regionalne lige i klubovi koji im pripadaju. Judoke (judaši i judašice) su članovi kluba koji je sam član regionalne lige, a liga članovima izdaje dozvole kojima im omogućuje da sudjeluju na tečajevima ili natjecanjima. Imatelj dozvole obavezan je prihvatiti sve obveze koje regionalna liga propisuje u svojim pravilnicima i poslovnicima.
- 4 Ti sportaši uobičajeno se svrstavaju prema spolu i sedam težinskih kategorija, što ukupno daje 14 različitih kategorija. Glavni odbor EJU-a je na svojoj tehničkoj i sportskoj skupštini u Amsterdamu 5. veljače 1994. te na svojem redovnom kongresu u Nikoziji 9. travnja 1994. donio pravila o sudjelovanju na europskim turnirima kategorije A. Ti turniri, kao što su europska prvenstva u svibnju 1996., pružali su priliku za dodjelu bodova za uvrštenje na europske liste, kao moguću osnovu za kvalificiranje na Olimpijske igre 1996. godine u Atlanti. Bilo je predviđeno da samo nacionalni savezi mogu uvrstiti svoje sportaše i da svaki europski savez na te liste može uvrstiti sedam judoka svakog spola, što je u načelu značilo da bi u svakoj kategoriji bio jedan judoka. Međutim, ako za neku kategoriju ne bi bio nominiran nijedan sportaš, dvoje bi moglo ući u drugu kategoriju, uz uvjet da nikad ne bude premašena granica od sedam judaša i sedam judašica. Kao što je LFJ naveo na raspravi pred Sudom, nacionalnost judoke je u tom kontekstu nebitna; jedino što se uzima u obzir je članstvo u nacionalnom savezu.
- 5 U skladu sa selekcijskim kriterijima Olimpijskih igara u Atlanti, koje je IJF donio 19. listopada 1993. u Madridu, posebno kvalificirani za te igre su u svakoj kategoriji prvih osam na zadnjim svjetskim prvenstvima i određeni broj judoka za svaki kontinent (za Europu devet judaša i pet judašica u svakoj kategoriji), koji se biraju na temelju rezultata koji je svaki judoka ostvario na određenom broju turnira tijekom kvalifikacija za Olimpijadu. U tu je svrhu na gore navedenoj skupštini u Amsterdamu i kongresu u Nikoziji EJU naveo da će se u obzir uzimati tri najbolja rezultata postignuta na turnirima kategorije A i europskim seniorskim prvenstvima tijekom razdoblja između svjetskih prvenstava 1995. i europskih prvenstava 1996. godine. Također je dao uputu da se kvalificiraju savezi, a ne pojedinačni judoke.

Glavni postupci i prethodna pitanja

- 6 C. Deliège trenira judo od 1983. godine, a od 1987. postiže izvrsne rezultate u kategoriji do 52 kg, nekoliko je puta proglašena belgijskom prvakinjom, jedanput europskom prvakinjom i jedanput prvakinjom judašica do 19 godina, te se također visoko plasirala na međunarodnim turnirima i osvajala ih. Stranke u glavnom postupku ne slažu se oko statusa C. Deliège jer ona tvrdi da judo trenira profesionalno

ili poluprofesionalno, dok LBJ i LFJ tvrde da je judo sport koji u Europi, a osobito u Belgiji, treniraju amateri.

- 7 C. Deliège tvrdi da su od 1992. službenici LFJ-a i LBJ-a na nedozvoljen način otežavali razvoj njezine karijere. Ona se posebno tuži na činjenicu da je bila spriječena sudjelovati na Olimpijadi u Barceloni 1992., da nije izabrana na svjetsko prvenstvo 1993., kao ni na europsko prvenstvo 1994. U ožujku 1995. C. Deliège je obaviještena da nije izabrana za Olimpijadu u Atlanti. U travnju 1995., dok se pripremala za sudjelovanje na europskom prvenstvu u svibnju, isključena je iz belgijske reprezentacije, a njezino je mjesto zauzela sportašica koja je članica VJF-a. U prosincu 1995. bila je spriječena sudjelovati na međunarodnom turniru kategorije A u Baselu.
- 8 LFJ tvrdi da je C. Deliège imala brojna razilaženja u mišljenjima s trenerima, izbornicima i službenicima LFJ-a i LBJ-a, da joj nedostaje discipline, te da je jednom prilikom kažnjena privremenom suspenzijom iz svih aktivnosti saveza. Nadalje, ispriječile su joj se poteškoće vezane uz sam sport, jer u Belgiji ima barem četvero visoko rangiranih judoka u kategoriji do 52 kg. LBJ navodi da odluke o izboru sportaša za sudjelovanje na raznim turnirima i prvenstvima donosi njegov nacionalni sportski odbor, tijelo koje zajednički čine članovi VJF-a i LFJ-a.
- 9 Događaji koji su u izravnoj vezi s glavnim postupcima odnose se na sudjelovanje na pariškom međunarodnom turniru kategorije A 10. i 11. veljače 1996. Budući da je LBJ izabrao dvoje drugih sportaša koji su prema mišljenju C. Deliège ostvarili manje uspješne rezultate od njezinih, ona je 26. siječnja 1996. na Tribunal de Première Instance, Namur (Prvostupanjski sud u Namuru), podnijela zahtjev za privremene mjere.

Predmet C-51/96

- 10 C. Deliège je od Tribunal de Première Instance, Namur (Prvostupanjski sud u Namuru), zatražila da LFJ-u i LBJ-u naloži provedbu svih formalnosti potrebnih za njezino sudjelovanje na pariškom turniru te da od Suda zatraži donošenje prethodne odluke o pitanju moguće nezakonitosti pravila koje je EJU donio u vezi s ograničenim brojem sportaša iz svakog nacionalnog saveza i odobrenjima koja savezi izdaju za sudjelovanje na pojedinačnim turnirima kategorije A, uzimajući u obzir članke 59., 60., 66., 85. i 86. Ugovora. Dopisom od 9. veljače 1996. C. Deliège je zatražila da se EJU uključi u postupak kao stranka te je od suda zatražila da svim organizatorima turnira kategorije A naloži da privremeno prihvate sve njezine prijave, bez obzira na to je li ju izabrao njezin nacionalni savez.
- 11 Rješenjem od 6. veljače 1996. sudac na Tribunal de Première Instance, Namur (Prvostupanjski sud u Namuru), koji odlučuje o zahtjevima za privremene mjere, odbio je zahtjev C. Deliège u pogledu njezinog sudjelovanja na pariškom turniru, no naložio je LBJ-u i LFJ-u da nijednu odluku koja bi implicirala da se tužiteljica ne izabere na bilo koje sljedeće natjecanje ne donosu sve dok stranke ponovno ne budu pozvane da se očituju o drugim dijelovima zahtjeva.
- 12 Rješenjem od 16. veljače 1996. isti je sudac ocijenio nedopuštenim zahtjev za donošenje naloga da EJU postane stranka postupka.

- 13 Nacionalni je sud također naveo da, u skladu sa sudskom praksom Suda, sport podliježe pravu Zajednice samo u dijelu u kojem može biti gospodarska djelatnost u smislu članka 2. Ugovora o EZ-u (koji je nakon izmjene postao članak 2. UEZ-a). Zbog razvoja sporta razlikovanje amaterskih i profesionalnih sportaša u posljednje je vrijeme postalo manje jasno. Vrhunski sportaši mogu, uz bespovratna sredstva i druge potpore, primati veće prihode zbog svojeg statusa sportske zvijezde, što je dovelo do toga da pružaju usluge gospodarske prirode.
- 14 Prema navodima nacionalnog suda, C. Deliège tvrdi, na pravnoj osnovi koja se *prima facie* čini valjanom, da se ona treba smatrati pružateljem usluga u smislu članaka 59., 60. i 66. Ugovora. Sustavno uvjetovanje kvota i selekcije na nacionalnoj razini moglo bi činiti prepreku slobodi obavljanja djelatnosti gospodarske prirode. Nadalje, ne može se razumno tvrditi da bi pristup natjecanjima, koji zahtijeva C. Deliège, značio da bi svakome bilo dozvoljeno sudjelovati na svakom turniru, budući da bi se dozvola za natjecanje mogla dati svakome tko ispunjava objektivne uvjete u smislu sportskih vještina iskazanih kroz iskustvo u drugim usporedivim sportovima.
- 15 Uzimajući u obzir, između ostaloga, kratko vrijeme prije početka Olimpijade u Atlanti, kao i relativno kratko trajanje vrhunskih sportskih karijera, nacionalni je sud smatrao da je zahtjev C. Deliège za upućivanje prethodnog pitanja Sudu „očito opravdan”. Činjenica da nije bio pokrenut nikakav postupak o meritumu nije bila prepreka za upućivanje pitanja. To bi se pitanje moglo smatrati elementom rješavanja postupka privremene pravne zaštite, odnosno mjerom izvođenja dokaza radi ubrzavanja postupka o meritumu, čije je pokretanje, po svoj prilici, razmatrala tužiteljica.
- 16 Stoga je sudac na Tribunal de Première Instance, Namur (Prvostupanjski sud u Namuru), koji odlučuje o zahtjevima za privremene mjere, postavio Sudu sljedeće prethodno pitanje:
- „Jesu li Rimskom ugovoru, osobito člancima 59. do 66. i člancima 85. i 86., protivna pravila koja propisuju da profesionalni ili poluprofesionalni sportaši, odnosno osobe koje žele ostvariti taj status, kako bi mogli sudjelovati na nekom međunarodnom natjecanju, a koja za slična natjecanja propisuju nacionalne ulazne kvote, moraju posjedovati odobrenje svojeg nacionalnog saveza ili ih on mora za to odabrati?”
- 17 Konačno, što se tiče donošenja mjere odgode, nacionalni je sud smatrao da se zahtjevi C. Deliège u odnosu na LBJ i LFJ ne mogu prihvatiti. Međutim, smatrao je da tužiteljici valja pružiti zaštitu od ozbiljne štete donošenjem mjere odgode koja ne bi negativno utjecala na interese drugih sportaša.
- 18 U očekivanju ishoda postupka o meritumu stoga je naložio LBJ-u i LFJ-u da ne donose nikakve mjere koje bi mogle ograničiti ili spriječiti tužiteljicu u slobodnom obavljanju njezine djelatnosti kao judašice, osobito na državnim ili međunarodnim natjecanjima, a koje nisu objektivno opravdane ni s obzirom na njezine fizičke sposobnosti ili ponašanje, ni ako se njezina postignuća uspoređuju u odnosu na konkurentske sportaše. Ta bi mjera prestala proizvoditi učinke jedan mjesec nakon donošenja rješenja, osim ako C. Deliège podnese tužbu o meritumu.

- 19 Dopisima od 27. veljače i 1. ožujka 1996., C. Deliège je na Tribunal de Première Instance, Namur (Prvostupanjski sud u Namuru), podnijela tužbu protiv LFJ-a, LBJ-a i F. Pacquéea. Tražila je, kao prvo, donošenje ocjene o nezakonitosti sustava izbora judoka za međunarodne turnire, kako je uspostavljen pravilima dvaju gore navedenih saveza, jer ih ovlašćuje da postupaju na način koji bi mogao zadrijeti u pravo judoka da slobodno pružaju usluge te u njihovu profesionalnu slobodu, kao drugo, upućivanje prethodnog pitanja Sudu, kao treće, donošenje mjere odgode u slučaju upućivanja pitanja i, konačno, da se LFJ-u i LBJ-u naloži da joj plate odštetu od 30 milijuna belgijskih franaka.
- 20 U svojoj je presudi nacionalni sud smatrao da postoji očit rizik da bi Sud mogao pitanje podneseno u predmetu C-51/96 ocijeniti nedopuštenim zbog toga što je sudac koji odlučuje o zahtjevu za privremene mjere donio cjelovitu odluku. On je, dakle, odlučio da nije potrebno čekati presudu Suda u ovom prvom predmetu i da bi, s obzirom na to da je odgovor na pitanje postavljeno Sudu bio neizvjestan, trebao zahtijevati prethodnu odluku od Suda.
- 21 Što se tiče zahtjeva C. Deliège za mjeru odgode, nacionalni je sud smatrao kako bi bilo vrlo teško, ako ne i nemoguće, u praksi izreći takvu mjeru i istodobno štititi interese svih stranaka, s obzirom na to da tužiteljica nije dala nikakve konkretne prijedloge u tom smislu.
- 22 U tim je okolnostima Tribunal de Première Instance, Namur (Prvostupanjski sud u Namuru) prekinuo postupak te postavio Sudu sljedeće prethodno pitanje:
- „Je li protivno Rimskom ugovoru, osobito njegovim člancima 59., 85. i 86., propisati profesionalnim ili poluprofesionalnim sportašima, odnosno osobama koje žele baviti profesionalnom ili poluprofesionalnom djelatnošću, da moraju posjedovati odobrenje svojeg saveza kako bi se mogli natjecati na nekom međunarodnom natjecanju koje ne uključuje međusobno natjecanje nacionalnih reprezentacija?“

Nadležnost Suda da odgovori na prethodna pitanja i njihova dopuštenost

- 23 LFJ, LBJ, F. Pacquée, belgijska, grčka i talijanska vlada, te Komisija, iz različitih razloga smatraju da Sud nije nadležan odgovoriti na pitanje upućeno u predmetu C-51/96, kao i da je ono u cijelosti ili djelomično nedopušteno.
- 24 Prije svega, nacionalni sud odlučio je o svim dijelovima zahtjeva koji je podnijela tužiteljica te je tako prestao biti nadležan za predmet. Budući da je glavni postupak završen na datum kad je pitanje upućeno Sudu, odgovor Suda ne bi bio ni od kakve važnosti za nacionalni sud. U takvim je okolnostima jasno iz presuda od 21. travnja 1988., Fratelli Pardini (338/85, Zb., str. 2041.), i od 4. listopada 1991., Society for the Protection of Unborn Children Ireland (C-159/90, Zb., str. I-4685.), kako Sud nije nadležan dati odgovor.
- 25 Nadalje, pitanje je hipotetske prirode i odnosi se na područje – amaterski sport – koje ne podliježe pravu Zajednice.
- 26 Konačno, nacionalni sud nije pružio dostatan činjenični i pravni okvir pitanja, a taj je uvjet od osobite važnosti u području tržišnog natjecanja, koje je obilježeno složenim

činjeničnim i pravnim situacijama (presuda od 26. siječnja 1993., Telemarsicabruzzo i dr., C-320/90 do C-322/90, Zb., str. I-393.).

- 27 Nadležnost Suda da u cijelosti ili djelomično odgovori na pitanje upućeno u predmetu C-191/97, kao i dopuštenost toga pitanja, također osporavaju LFJ, LBJ i F. Pacquée, te grčka vlada i Komisija. Potonji osobito navode da nacionalni sud nije pružio dovoljno pojedinosti u pogledu činjeničnog i pravnog okvira, da se pitanje odnosi na područje koje nije povezano s pravom Zajednice, da su povrijeđena prava obrane EJU-a i IJF-a, te da je pitanje hipotetsko u dijelu u kojem se odnosi na događaje koji ne uključuju natjecanje između nacionalnih reprezentacija.
- 28 Kao prvo, valja utvrditi da to tiču li se pitanja koja je uputio nacionalni sud područja koje s pravom Zajednice nije povezano bilo zato što amaterski sport ne potpada u područje primjene Ugovora ili zato što događaji koje taj sud spominje uključuju nacionalne reprezentacije, ulazi u meritum upućenih pitanja, a ne u njihovu dopuštenost.
- 29 Drugo, što se tiče navodne povrede prava obrane IJF-a i EJU-a, nije na Sudu da određuje je li odluka kojom mu je pitanje upućeno donesena u skladu s pravilima nacionalnog prava koja uređuju organizaciju sudova i sudske postupke (vidjeti osobito presude od 11. srpnja 1996., SFEI i dr., C-39/94, Zb., str. I-3547., t. 24., i od 5. lipnja 1997., Celestini, C-105/94, Zb., str. I-2971., t. 20.). Iz toga proizlazi da je nepotrebno da se Sud bavi pitanjem je li IJF i EJU trebalo kao stranke uključiti u glavne postupke.
- 30 Treće, valja podsjetiti da, prema ustaljenoj sudskoj praksi, potreba za tumačenjem prava Zajednice koje će biti korisno nacionalnom sudu zahtijeva da on odredi činjenični i pravni okvir u koji se smještaju postavljena pitanja ili da, u najmanju ruku, objasni činjenične pretpostavke na kojima se ona temelje. Ti su uvjeti od osobite važnosti u određenim područjima, kao što je područje tržišnog natjecanja, koje karakteriziraju složene činjenične i pravne situacije (vidjeti osobito gore navedenu presudu Telemarsicabruzzo i dr., t. 6. i 7., presude od 21. rujna 1999., Albany, C-67/96, Zb. I-5751., t. 39. i Brentjens', C-115/97 do C-117/97, Zb., I-6025., t. 38.).
- 31 Informacije sadržane u zahtjevima za prethodnu odluku moraju ne samo omogućiti Sudu da pruži koristan odgovor, nego i dati vladama država članica i drugim zainteresiranim osobama mogućnost podnošenja očitovanjâ u skladu s člankom 20. Statuta Suda EZ-a. Dužnost je Suda osigurati da ta mogućnost bude zajamčena, imajući na umu da se, na temelju gore spomenute odredbe, zainteresiranim stranama priopćavaju samo zahtjevi za prethodnu odluku (vidjeti osobito rješenje od 23. ožujka 1995., Saddik, C-458/93, Zb., str. I-511., t. 13., i gore navedene presude Albany, t. 40. i Brentjens', t. 39.).
- 32 Što se tiče predmeta C-191/97, koji valja prvi razmotriti, iz očitovanja stranaka u glavnim postupcima, vlada država članica, norveške vlade i Komisije, koja su podnesena na temelju navedene odredbe Statuta Suda EZ-a, razvidno je da su informacije sadržane u zahtjevu za prethodnu odluku njima omogućile zauzimanje stajališta o pitanju upućenom Sudu u dijelu u kojem se ono odnosi na pravila Ugovora o slobodi pružanja usluga.

- 33 Nadalje, iako su grčka, španjolska i talijanska vlada u ovom predmetu možda zauzele stajalište da informacije koje je pružio nacionalni sud ne omogućuju zauzimanje stajališta o tome bavi li se tužiteljica u glavnim postupcima gospodarskom djelatnošću u smislu Ugovora, valja naglasiti da su te vlade i druge zainteresirane strane imale mogućnost podnijeti svoja očitovanja na temelju činjenica koje je iznio taj sud.
- 34 Povrh toga, informacije sadržane u presudi kojom se upućuje prethodno pitanje upotunjene su elementima koji proizlaze iz spisa koji je proslijedio nacionalni sud te pisanim očitovanjima koja su podnesena Sudu. Svi ti elementi, izneseni u izvještaju za raspravu, dani su na znanje vladama država članica i drugim zainteresiranim stranama u svrhu rasprave, tijekom koje su mogle prema potrebi upotpuniti svoja očitovanja (vidjeti u tom smislu također gore navedene presude Albany, t. 43., i Brentjens', t. 42.).
- 35 Na temelju informacija koje je dostavio nacionalni sud, prema potrebi upotunjenih gore navedenim pojedinostima, Sud ima dovoljno saznanja o činjeničnom i pravnom okviru glavnog postupka, koja mu omogućuju tumačenje pravila Ugovora koja se tiču slobode pružanja usluga u pogledu slučaja koji je predmet ovog spora.
- 36 S druge strane, u mjeri u kojoj se upućeno pitanje odnosi na pravila o tržišnom natjecanju primjenjiva na poduzetnike, Sud ne smatra da ima dovoljno informacija na temelju kojih bi mogao dati navode o definiciji jednog ili više mjerodavnih tržišta na koje se odnose glavni postupci. Zahtjev za prethodnu odluku također ne daje jasan prikaz prirode i broja poduzetnika koji su aktivni na navedenom tržištu odnosno tržištima. Nadalje, informacije koje je pružio nacionalni sud ne omogućuju Sudu donošenje utemeljene odluke o postojanju i važnosti trgovine između država članica ili o mogućnosti da je ta trgovina pod utjecajem pravila izbora judoka.
- 37 Stoga je potrebno utvrditi da zahtjev za prethodnu odluku ne sadržava dovoljno informacija kako bi bili ispunjeni uvjeti navedeni u točkama 30. i 31. ove presude u vezi s pravilima o tržišnom natjecanju.
- 38 Što se tiče pitanja upućenog u predmetu C-51/96, rješenje kojim je upućen zahtjev također ne sadržava dovoljno informacija koje bi omogućile Sudu donošenje utemeljene presude o tumačenju pravila o tržišnom natjecanju primjenjivih na poduzetnike. S druge strane, informacije navedene u tom rješenju, prema potrebi nadopunjene elementima sadržanima u pisanim očitovanjima koja su podnesena na temelju članka 20. Statuta Suda EZ-a i navedena u izvještaju za raspravu, zajedno s informacijama sadržanima u zahtjevu za prethodnu odluku u predmetu C-191/97, omogućile su zainteresiranim stranama zauzimanje stajališta o tumačenju pravila o slobodi pružanja usluga te su Sudu pružile dovoljno saznanja o činjeničnom i pravnom okviru kako bi Sud u tom smislu mogao donijeti utemeljenu odluku.
- 39 Bez obzira na njihovu nešto drukčiju formulaciju, pitanja upućena u oba predmeta u osnovi su jednaka te je, prema tome, nepotrebno dalje razmatrati argumentaciju koja ciljano osporava dopuštenost pitanja u predmetu C-51/96.
- 40 Iz toga proizlazi da Sud treba odgovoriti na upućena pitanja u dijelu u kojem se ona odnose na tumačenje pravila Ugovora o slobodi pružanja usluga. Međutim, ta su

pitanja nedopuštena u mjeri u kojoj se odnose na tumačenje pravila o tržišnom natjecanju primjenjivih na poduzetnike.

Tumačenje članka 59. Ugovora

- 41 Najprije valja podsjetiti da, uzimajući u obzir ciljeve Zajednice, sport podliježe pravu Zajednice u mjeri u kojoj predstavlja gospodarsku djelatnost u smislu članka 2. Ugovora (vidjeti presude od 12. prosinca 1974., Walrave i Koch, 36/74, Zb., str. 1405., t. 4., i od 15. prosinca 1995., Bosman, C-415/93, Zb., str. I-4921., t. 73.). Sud je također priznao da sportske aktivnosti imaju bitno društveno značenje u Zajednici (vidjeti gore navedenu presudu Bosman, t. 106.).
- 42 Tu sudsku praksu također potkrepljuje Deklaracija o sportu (Deklaracija 29), koja se nalazi u prilogu konačnom aktu konferencije na kojoj je usvojen tekst Ugovora iz Amsterdama, a koja naglašava društvenu važnost sporta te poziva, među ostalim, tijela Europske unije da posebno razmotre specifična obilježja amaterskog sporta. Naime, ta je deklaracija u skladu s gore navedenom sudskom praksom u dijelu u kojem se odnosi na situacije u kojima sport jest gospodarska djelatnost.
- 43 Valja podsjetiti kako odredbe Ugovora o slobodnom kretanju osoba nisu u suprotnosti s pravilima ili praksama kojima se strani igrači isključuju iz određenih natjecanja zbog razloga koji nisu ekonomske prirode i koji se odnose na poseban karakter i prirodu tih natjecanja, te su stoga od isključivog sportskog interesa kao što su, primjerice, natjecanja između nacionalnih reprezentacija različitih zemalja. Sud je, međutim, naglasio da takvo ograničenje područja primjene Ugovora mora ostati ograničeno na svoj pravi cilj. Stoga se na nj nije moguće pozivati da bi se iz područja primjene Ugovora isključila čitava sportska djelatnost (presuda od 14. srpnja 1976., Donà, 13/76, Zb., str. 1333., t. 14. i 15., i gore navedena presuda Bosman, t. 76. i 127.).
- 44 Seleksijska pravila, koja su predmet glavnih postupaka, ne odnose se na sportske susrete između reprezentacija ili odabranih natjecatelja iz različitih zemalja koji uključuju samo državljane zemlje kojoj pripada savez koji ih je izabrao, kao što su Olimpijske igre ili određena svjetska ili europska prvenstva, nego je sudjelovanje nacionalnih saveza na određenim drugim međunarodnim susretima visoke razine rezervirano za sportaše koji su članovi tog saveza, bez obzira na njihovo državljanstvo. Sama okolnost da se rezultati koje sportaši postižu na tim natjecanjima uzimaju u obzir pri određivanju zemalja koje će moći prijaviti predstavnike za Olimpijske igre ne može opravdati izjednačavanje tih natjecanja sa susretima između nacionalnih reprezentacija koje ne potpadaju pod područje primjene prava Zajednice.
- 45 LFJ naime tvrdi da sportska udruženja i savezi imaju pravo slobodno određivati uvjete kojima se uređuje pristup natjecanjima koja su namijenjena samo sportašima amaterima.
- 46 U tom je smislu važno napomenuti kako sama činjenica da sportsko udruženje ili savez jednostrano svrstava svoje članove u sportaše amatere, ne znači da se ti članovi ne bave gospodarskom djelatnošću u smislu članka 2. Ugovora.
- 47 Što se tiče prirode spornih pravila, iz gore navedenih presuda Walrave i Koch (t. 17. i 18.) i Bosman (t. 82. i 83.) proizlazi da se odredbe Zajednice o slobodnom kretanju

osoba i usluga primjenjuju ne samo na djelovanje tijela javne vlasti, nego se protežu i na pravila druge naravi kojima se kolektivno uređuje plaćeno zaposlenje i pružanje usluga. Ukidanje prepreka slobodnom kretanju osoba i slobodi pružanja usluga između država članica bilo bi ugroženo ako bi se ukidanje barijera državnog porijekla moglo neutralizirati preprekama koje proizlaze iz izvršavanja pravne autonomije od strane udruženja ili organizacija koje nisu osobe javnog prava.

- 48 Iz toga proizlazi da se Ugovor, a osobito njegovi članci 59., 60. i 66., može primjenjivati na sportsku djelatnost i na pravila sportskih udruženja, poput onih koja su predmet glavnih postupaka.
- 49 S obzirom na prethodna razmatranja i suprotstavljena stajališta iznesena pred Sudom, važno je provjeriti je li djelatnost poput one kakvom se bavi C. Deliège gospodarska djelatnost u smislu članka 2. Ugovora te, konkretnije, pružanje usluga u smislu članka 59. Ugovora.
- 50 U okviru pravosudne suradnje uspostavljene između nacionalnih sudova i Suda prethodnim postupkom, na nacionalnim je sudovima da utvrde i ocijene činjenično stanje u predmetu (vidjeti osobito presudu od 3. lipnja 1986., Kempf, 139/85, Zb., str. 1741., t. 12.), a na Sudu da nacionalnom sudu pruži elemente tumačenja koji su mu potrebni kako bi mogao riješiti spor (presuda od 22. svibnja 1990., Alimenta, C-332/88, Zb., str. I-2077., t. 9.).
- 51 U tom pogledu važno je prije svega utvrditi da se u zahtjevu za prethodnu odluku u predmetu C-191/97 među ostalim spominju bespovratna sredstva dodijeljena na temelju prethodnih sportskih rezultata, kao i sponzorski ugovori izravno povezani s rezultatima koje sportaš postiže. Nadalje, C. Deliège je pred Sudom tvrdila, podnijevši popratnu dokumentaciju, da je zbog svojih sportskih postignuća primila bespovratna sredstva Belgijske frankofone zajednice i Belgijskog međusaveznog i olimpijskog odbora, te da su je sponzorirali jedna bankarska institucija i jedan proizvođač automobila.
- 52 Nadalje, što se tiče pojmova gospodarske djelatnosti i pružanja usluga u smislu članaka 2. i 59. Ugovora, valja istaknuti kako ti pojmovi definiraju područje primjene jedne od ključnih sloboda zajamčenih Ugovorom i, kao takve, ne smije ih se tumačiti restriktivno (vidjeti u tom smislu presudu od 23. ožujka 1982., Levin, 53/81, Zb., str. 1035., t. 13.).
- 53 Što se tiče konkretno prvog od tih pojmova, u skladu s ustaljenom sudskom praksom (gore navedena presuda Donà, t. 12., i presuda od 5. listopada 1988., Steymann, 196/87, Zb., str. 6159., t. 10.), obavljanje neke djelatnosti u svojstvu zaposlene osobe, odnosno pružanje usluga uz naknadu, mora se smatrati gospodarskom djelatnošću u smislu članka 2. Ugovora.
- 54 Međutim, kao što je Sud smatrao osobito u gore spomenutim presudama Levin (t. 17.) i Steymann (t. 13.), djelatnosti koje se obavljaju moraju biti stvarne i učinkovite, a ne takve da ih se smatra tek marginalnim i popratnim.

- 55 U pogledu pružanja usluga, iz članka 60. stavka 1. Ugovora proizlazi da se u smislu te odredbe uslugama smatra uobičajeno pružanje usluga uz naknadu, u mjeri u kojoj one nisu uređene odredbama koje se odnose na slobodu kretanja robe, kapitala i osoba.
- 56 S time u vezi valja navesti da sportske djelatnosti, a osobito sudjelovanje vrhunskih sportaša na međunarodnom natjecanju, mogu uključivati pružanje niza zasebnih, ali usko povezanih usluga, koje mogu biti obuhvaćene područjem primjene članka 59. Ugovora, čak i ako neke od tih usluga nisu platili korisnici tih usluga (vidjeti presudu od 26. travnja 1988., *Bond van Adverteerders i dr.*, 352/85, Zb., str. 2085., t. 16.).
- 57 Primjerice, organizator takvog natjecanja može sportašima ponuditi mogućnost da se sportskom djelatnošću bave u konkurenciji s drugim natjecateljima, dok sportaši istodobno, sudjelujući na natjecanju, omogućuju organizatoru da organizira sportski događaj koji publika može posjetiti i televizijske kuće prenositi, te koji može biti i od interesa za oglašivače i sponzore. Osim toga, sportaši svojim sponzorima osiguravaju publicitet koji podupire sama sportska djelatnost.
- 58 Konačno, što se tiče prigovora iznijetih u očitovanjima koja su podnesena Sudu i prema kojima se, kao prvo, glavni postupci odnose na isključivo unutarnju situaciju i, kao drugo, prema kojima određene međunarodne manifestacije nisu obuhvaćene teritorijalnim područjem primjene Ugovora, valja podsjetiti da odredbe Ugovora o slobodi pružanja usluga nisu primjenjive na djelatnosti koje su u cijelosti ograničene na jednu državu članicu (vidjeti, kao najnoviju sudsku praksu, presudu od 9. rujna 1999., *RI.SAN.*, C-108/98, Zb., str. I-5219., t. 23., i presudu od 21. listopada 1999., *Jägerskiöld*, C-97/98, Zb., str. I-7319., t. 42.). Međutim, međunarodni element može konkretno proizlaziti iz činjenice da sportaš sudjeluje na natjecanju u državi članici izvan one u kojoj ima nastan.
- 59 Na nacionalnom je sudu da na temelju tih elemenata tumačenja utvrdi je li sportska djelatnost C. Deliège, a osobito njezino sudjelovanje na međunarodnim turnirima, gospodarska djelatnost u smislu članka 2. Ugovora te, konkretnije, je li ta djelatnost pružanje usluga u smislu članka 59. Ugovora.
- 60 Uz pretpostavku da se djelatnost C. Deliège može svrstati u pružanje usluga, valja razmotriti čine li predmetna selekcijska pravila ograničenje slobode pružanja usluga u smislu članka 59. Ugovora.
- 61 U tom pogledu valja istaknuti da, za razliku od pravila koja se primjenjuju na predmet *Bosman*, selekcijska pravila koja su predmet glavnih postupaka ne utvrđuju uvjete pristupa profesionalnih sportaša tržištu rada te ne sadržavaju odredbe o državljanstvu kojima se ograničava broj državljana drugih država članica koje mogu sudjelovati na natjecanju.
- 62 Nadalje, C. Deliège, koja je belgijska državljanica, ne tvrdi da je odluka LBJ-a, koji je nije izabrao da sudjeluje na turniru, bio temeljen na njezinom državljanstvu.
- 63 Osim toga, kao što je navedeno u točki 44. ove presude, ta se selekcijska pravila ne odnose na turnir čija je svrha međusobno natjecanje nacionalnih reprezentacija, nego na turnir na kojem se sportaši, nakon što su izabrani, samostalno natječu.

- 64 U tom kontekstu dovoljno je primijetiti da, iako selekcijska pravila, kao što su ona u glavnim postupcima, neizbježno dovode do ograničenja broja sudionika na turniru, takvo ograničenje svojstveno je odvijanju vrhunskog međunarodnog sportskog događaja koji nužno uključuje donošenje određenih selekcijskih pravila odnosno kriterija. Ne može se dakle smatrati da takva pravila sama po sebi čine ograničenje slobode pružanja usluga zabranjeno člankom 59. Ugovora.
- 65 Štoviše, usvajanje jednog sustava odabira sudionika, a ne nekog drugog, s ciljem održavanja međunarodnog sportskog turnira, mora se temeljiti na velikom broju razmatranja koja nisu povezana s osobnom situacijom nekog sportaša, kao što su priroda, organizacija i financiranje predmetnog sporta.
- 66 Iako se selekcijski sustav može pokazati povoljnijim za jednu kategoriju sportaša u odnosu na drugu, iz te same činjenice ne može se zaključiti da usvajanje takvog sustava čini ograničenje slobode pružanja usluga.
- 67 Prema tome, na predmetnim je tijelima, kao što su organizatori turnira, sportski savezi ili udruženja profesionalnih sportaša, da utvrđuju odgovarajuća pravila te da u skladu s njima provode odabir.
- 68 S time u vezi valja priznati da to što je takva zadaća povjerena nacionalnim savezima, koji uobičajeno imaju potrebno znanje i iskustvo, proizlazi iz organizacije koja je prihvaćena u većini sportskih disciplina, a koja se u načelu temelji na postojanju saveza u svakoj zemlji. Nadalje valja istaknuti da se selekcijska pravila, koja su predmet glavnog postupka, primjenjuju kako na natjecanja organizirana unutar Zajednice, tako i na ona koja se održavaju izvan nje i istodobno uključuju državljane država članica i trećih zemalja.
- 69 Stoga na upućena pitanja valja odgovoriti da pravilo koje profesionalnim ili poluprofesionalnim sportašima, odnosno osobama koje žele sudjelovati u profesionalnoj ili poluprofesionalnoj djelatnosti, propisuje da moraju posjedovati odobrenje svojeg saveza ili da ih on mora odabrati da bi mogli sudjelovati na vrhunskom međunarodnom sportskom natjecanju na kojem se ne natječu nacionalne reprezentacije, dokle god to pravilo proizlazi iz potrebe svojstvene organizaciji takvog natjecanja, samo po sebi nije ograničenje slobode pružanja usluga zabranjeno člankom 59. Ugovora.

Troškovi

- 70 Troškovi belgijske, danske, njemačke, grčke, španjolske, francuske, talijanske, nizozemske, austrijske, finske, švedske i norveške vlade, kao i Komisije, koje su podnijele očitovanja Sudu, ne nadoknađuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog,

SUD,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku koji je uputio Tribunal de Première Instance de Namur (Prvostupanjski sud u Namuru) rješenjem od 16. veljače 1996. i presudom od 14. svibnja 1997., odlučuje:

Pravilo koje profesionalnim ili poluprofesionalnim sportašima, odnosno osobama koje žele sudjelovati u profesionalnoj ili poluprofesionalnoj djelatnosti, propisuje da moraju imati odobrenje svojeg saveza ili da ih on mora odabrati da bi mogli sudjelovati na vrhunskom međunarodnom sportskom natjecanju na kojem se ne natječu nacionalne reprezentacije, dokle god to pravilo proizlazi iz potrebe svojstvene organizaciji takvog natjecanja, samo po sebi nije ograničenje slobode pružanja usluga zabranjeno člankom 59. Ugovora o EZ-u (koji je nakon izmjene postao članak 49. UEZ-a).

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourggu 11. travnja 2000.

[Potpisi]

* Jezik postupka: francuski